

EUSKAL-HERRIKO KONTSEILU NAGUSIARI EUSKARAREN ALDEKO PLANGINTZA BATEN PROPOSAMENA

Donostia, 1978 - II - 24

J. San Martin

Urtarrilaren 29an, Ernanin izan genuen batzarrean, Euskal-Herriko Kontseilu Nagusiaren lehendakaria euskalduna jartzearen aldeko eskaria Euskaltzaindiak publikoki agertzea eskatu zuten L. M. Mujika, J. L. Alvarez eta X. Kintana jaunek. Eta eztabaidarik izan genuen hortaz. Orduan, han garai berean agertu nituen zenbait arrazoigatik, mahaian utzi zen arazoa, erabakirik gabe.

Gogoz, erabat nentorren L. M. Mujika, J. L. Alvarez, X. Kintana eta hoiien alde agertu zirenekin; baina, han agertu nuen bezala, arazoa politikoa izateaz aparte, lehendakari irtengo zena irtetzen zelarik, hobe genuela modurik onenean euskararen aldeko plangintza baten proposamena egin. Honegatik, gaur, asmo honek nakar txosten labur hau aurkeztera. Baina, lehen lehenik, batzarraren aurrean puntu batzuk argi uztea nahi nuke, nere ukapena zer iritzitan oinarritzen zen jakin dezazuen:

a) Ez Lizarrako Autonomi Arautegian eta ez gerokoetan, ez zen agertzen lehendakaria euskalduna izatea beharrezkoa zenik, eta gure aldetik holako gauza bat eskatzea, legezkoa ez izatetik aparte, alperrikako haserreak eta iskanbilak sortzea zen. Moral aldetik euskalduna behar zen, baina hori politikoak eurak erabaki behar zuten.

b) Gure eskariak zerbait lagunduko zion kandidatu euskaldunari, baina trukean bestearen aurka jartzea zen. Ez zen hori bakarrik: Euskal-Herrian lautik batekorik ez gara euskaldunak, eta gure eskarizko agerpen hori gehienak holako karguetarako kondenatuko genituzken, eta hori arriskugarria iduritzen zitzaidan, era hortako deklarazio batek euska-

rarentzako adiskideak baino etsaiak gehiago sortuko zitue-
nez. Eta Euskal-Herrian euskara garaituko bada, euskararik
ez dakiten horiek gureganatu beharra dugu. Gizon bakoitza
bere inguruak egina da, eta euskaldun ez direnek ez dute
berengan errurik. Horiek konkistatzen lan egin dezagun, bai-
na inoiz ere gugandik uxatzen.

c) Bestalde, herriak hortarako hautatutako parlamenta-
riei eskua hartzea zen, geu politika arazoan nahasturik.

d) Eta, gure agerpena gora-behera, erdalduna irtengo
bazen, nola ausartuko ginen gure hizkuntzaren alderako
plangintza baten eskaria egitera? Eta, euskarak, azken baten,
luzarora begirako plangintza bat martxan jartzea du salba-
menerako bide bakarra.

e) Otoi: Autonomi Arautegiaren arabera, inoiz ez baita
eskatu karguetarako nahi ta nahiezkoa euskalduna izatea;
bai ordea, funtzionarioa izateko preferentzia. Guk, izatekotan
ere, honi eutsi behar diogu. Gure Liburu zuriaren 5. zatian
ikus daitezke Autonomi arauak.

Gure artean esan beharrik ere ez dugu Euskal-Herria,
izen beretik hasita, hizkuntzak bereizten duela beste herrien-
gandik. Baina, zoritxarrez, bestek eraturako hezkuntzapean
igaro dira zenbait gizaldi, eta, orain, hezkuntzaren aukerako
politika baten bidez lortu beharko dugu Euskal-Herriko
semeak bere nortasun jatorrarekin jabetuko badira. Bide
luzea izango da, baina gaurkoz ez dugu besterik. Etsipenik
gabe bide luze horri oratu beharra eta ekin eta jarrai.

Euskara hiltorian dugu eta, aurrera aterako bada,
geroari begira oso pragmatikoak izan behar gara. Autonomia
Arautegiak euskarari buruz zer esaten duen ikusi eta egungo
egoeratik bideak urratzen hasi. Azken batean, gure herriaren
egoera ikusirik, lehendakaria euskalduna izan edo ez izan,
sinbolismo hutsa besterik ez da. Euskararen geroa da axola
zaiguna eta etorkizunari begira lana egin beharra dugu, eta
honetarako Lehendakariaren gogoia irabazi behar dugu.
Behar bezala plangintza batean laguntza ematera bultzatuaz.
Orduan ikusiko da gizona. Laguntzarik ematen badigu txalo-
tuko dugu, baina ematen ez bada herriaren aurrean salatu.

Ernanin bertan A. Pascual Iturriagari buruz egin nuen
hitzaldian, aspaldiko maisu haren hitz batzuk nere egin
nituen, eta hitz hoiek gaur berriz gogoratu nahi ditut hemen.

Hau da: "Berotasunak eta errabiak ez dute beifñere gauza iraunkorrik egiten".

Honegatik, berriz ere esango dut, etorkizuna dela axola zaiguna. Eta honetarako plangintza sakon bat eratu beharra dugu. Lehen Madrid-eko Gobernuari eskariak egiten ibili baginen, oraingoan arrazoi gehiagoz eta indartsuago eskatu behar diogu Euskal-Herriko Kontseilu Nagusiari.

Gaur egun, behar bezalako plangintza serio baten aurrean ez lehendakariak eta ez kontseilariak ez dute ezetza ematerik.

Behar bada, lehenbizi, plangintza orokorraren eskema aurkeztu beharko dugu, onartzen dutelarik lanak aurrera eramateko laguntza eman dezaten, eta zenbait gizon, beste gabe, hortaz aritu beharko dira. Lehenengo plangintza hori bideratzen eta gero aurrera eramaten.

Hau burutzeko oinarri batzuk markatu beharko dira. Esate baterako:

1. Lehen lehenik batzorde bat izendatu beharra dago. Ikastola, Alfabetatze, Magisterio eskolako irakasle, eusal kultur munduan euskararekin arduratzen direnak eta batez ere Siadeco-koren bat tarteko dela.
2. Lehenbait lehen plangintzaren eskema osatu: Maisugintza, irakaskintza, Alfabetatze, komunikabide, aministralgoa eta abar, bakoitzean diren premiak edo beharrak zer diren eta zelan bideratu behar diren agertuaz. Siadeco-k osatu digun sozio-linguistikoko lanak badu materialik aski plangintza hau laster gertatzeko.
3. Premia guziak beharrezko izango direnez, bi mailatan banatu beharko ditugu plangintzok. Epe laburren begira, beharrezko izango zaigu 5 edo 10 urterakoa; edo luzeagora begira, 20 urteko epean, bostetik bostera begiratuko dena. Berrikuste hoietan begiratuko litzateke ekintzarekin sortzen diren hutsak zuzentzea, hobetuz eta bizkortuz. Puntu honetan, batez ere eskolak ditut gogoan. Euskara salbatuko bada, Euskal-Herriko gazteriaren erdia hogeitaz urteren buruan euskalduntzera heldu behar gara.
4. Era berean, euskararen ofizialkidetasuna zelan eta nondik nora behar den. Geografia guziari ezin diogu

eman tratu berdina eta mugatzea nola eramango den ondo estudiatu beharra dago.

Esan bezala, plangintza guzi hau geroari begira jarri behar dugu. Orain da une egokia. Eta gure ardura nagusia hezkuntzan jarri behar dugu. Behar bada gogortxoak irudituko zaizue, baina euskaldun eskoletan gaztelera ikastera behartuak dauden bezala, erdarazkoetan euskaraz ere ikastera beharrik jarriaz, elebitasuna gordetzen den herrietan behinik behin; eta, gainerako erresuma guzian asignaturatzat jarriaz, inglesa edo frantsesa irakasten den era berean. Gizarte berean biziko direnentzat beharrezkoa baita.

Euskarari buruzko liburu zurian 4 eta 5. zatietan material ederra aurkituko dugu plangintza honen lagungarri. Bizkor egin dezakeguna da, eta ez dugu denbora galtzerik, orain da momenturik aukerakoena.

**E.K.N.-KO KULTUR KONTSEILUAK EUSKALTZAINDIARI
ESKATZEN DION EUSKARAREKIKO PLANGINTZAZ**

Donostia, 1978 - VI - 30

J. San Martin

1. Hizkuntzaren idazkerazko normatiba markatzea Euskaltzaindiari dagokio, bere arautegiaren lehen artikulua dakarrenez. Hizkuntzaren eskubideak eta honen ikerketa ditu elkarte honek bete beharrezkoak.
2. Irakasle prestaerarako lanak, ikastetxeetan nola antolatu, Unibertsitate, Magisterio eskola, eta gainerako zenbait ikastetxetan. Irakasleak gertatu ez ezik titulua ematea ere bai. Oraingoan, Euskaltzaindiak du euskara irakasle tituluak emateko eskubidea, 573/1976 otsaileko dekretorearen arabera, eta hasteko hontaz baliatu beharra dugu. Maisuak gertatzeko plangintza on bat martxan jartzen ez badugu, ez dugu eskoletan euskara aurrera eramaterik.

Gai hau Hezkuntza Kontseilaritzari dagokio eta honekin harremanean edo honen agindupean bete beharko da.

Goi mailako irakaskuntzan zenbait ikasketan euskararen irakaskintza azpimarkatu beharko dugu. Adibidez, Magisterio, Filosofia eta Letrak, Kazetari-tza..., holakoetan agertu beharko da euskararen premia larria hizkuntzaren alorrean, aurrera egingo badugu.

3. Euskara hezkuntzan nola sartu eta erabili. Hemen plangintza orokor eta zehatz bat burutu beharra dugu, haurtzaindegitik hasi eta unibertsitate mailaraino. Baina, epe laburrera begira E. G. B. mailan, haur euskaldunei euskararen bidez ikastaroak, gutienez 6. urtera arte eta 7 eta 8.a erdara-euskara erabiliaz, erdara ere ondo ikas dezaten. Haur erdaldunei ordea, alderantziz egin beharko da Euskaljerri

guzian, zortzigarren urterako euskara ikas dezaten. Edo, gutienez ere, euskara asignaturatzat jarriko da haur erdaldunen artean, baina hizkuntzarekin batera honen literatura eta kultur ingurua irakatsiaz.

Gai hau Karlos Santamariari dagokio, Hezkuntza Kontseilaria den aldetik. Baina, plangintza era orokorrean begiratu beharra dugu, sail bakoitzaren gainetik gainegiturazko koordinaketa baten beharrez.

4. Alfabetatze eta Euskalduntze lanak. Hemen: alde batetik, kanpainak aurrera eramateko propagandaren plangintza; eta, bestetik, Euskal Herriko Udalei laguntza eskeak; diruz eta tokizko laguntzak.

Alfabetatzeak, eskoletan euskaraz irakatsi ez zioten adinekoei irakurtzen eta idazten ikas dezaten. Eta, euskalduntzeak, euskararik ez dakiten adinekoei euskaraz erakusteko. Bi sail hoiak, beren borondatez ikasi nahi dutenei aukerak jartzeko eran antolatu behar dira eta honegatik dute propaganda berezi baten premia. Adinekoak gogoz irabazteko, euskararen premietara mentalizatzeko, beharrezkoa izango zaigu publizitate etxeen harremanez eramatea.

5. Euskara irrati eta telebistan. Irratia eta telebista euskaldun sukaldeetan sartua dagoenez, hoietan euskararentzat toki gehiagoren eskubidea eta beharra dugu, euskarazko programak, berri emateak aparte, Euskalduntze kanpainak, bere toki berezi bat behar dute.

Baina, saioen eta berri emateen programaketan tarteka marteka behar luke euskaraz emateak; gure hizkuntzaren presentzia une guztietan ager dadin, honek beronekin mentalizatzea dakarrenez.

6. Euskara egunkari eta aldizkarietan. Irrati eta telebistan bezala, euskarak bere tokia behar du Euskal Herriko egunkari eta aldizkarietan, Deia eta Egin markatzen ari diren bidetik. Horregatik, kazetari eskoletan euskararen irakaskuntzak, euskalduntzeak, beharrezkoak ditugu.

Gai hauek Kultur Kontseilaritzari dagozkio eta oraingoz gure jagon sailetik bideratu beharko ditugu.

7. Zenbait kargutan ere euskara jakitea beharrezkotzat har dezagun, gutienez premia berdinetan edo titulu berdinekin euskaldunak aukera hobea izan dezaten. Funtzionari bezala, herrietako karguetarako euskaraz dakienari punturen bat gehiago jarriaz, eta, inoiz, informazioko gelan, telefono arduradun, idazkaritzan, liburuzain, artxibuzain, eta abar, euskaldunak hautatzea nola bideratu.

Parte hau ordea, gehien bat, Barne Kontseilari-zari dagokio, baina hizkuntzaren politika bere era orokorrez begiratzeaz, hau ere kontuan hartu beharrezkoa dugu sail bakoitzari berea eskaintzeko.

8. Euskerazko liburuen plangintzak. Laguntza estudiatu eta nola bideratu, arrazoizko preferentzia batzuk jarriaz.

Diru laguntzak, inpuestoak kentzeaz, argitalpenak gehitzeaz, zabalkunde-zko propagandaz eta abar.

Orain, Autonomiaren aurrean gertatzen dugunak gero-rako ateak zabaltzeko edo geroa bera euskararen alde behar-tzeko, garai egokia dugu. Gai bakoitzak tratamendu berezi bat eskatzen du, eta gaiak haina batzorde egingo ez badira ere, gai batzuk batean eroan ezinezkoak ez direnez, batzor-deak izendatu beharra dugu, eta sail bakoitza bizkor eta ondo eramango baldin bada, batzorde bakoitzak bere arduraduna behar du. Eta denen gaintik plangintza guztiaren koordina-ketaz eta ekintzaz arduratuko den bat, behar bada langintza hontarako liberatua. Honek, Karlos Santamaria eta nerekin harremanak izango lituzke eta geroan ere, plangintza bera eurrera eramateko arduradunetako bat izango litzateke.

Plangintza egitetik martxan jartzera lan luzea burutu behar dugu, politikoak bultzaraztetik ekintzetara eroateko. Ondotik, ekintza berak ere zaintzaile ardura emango digu. Asmoak legeratzen baditugu ere, legeak betetzea ere zaindu beharrezkoa zaigu. Baina, ezer baino lehen, berriz ere errepi-katu beharra dut, politikaren bidegurutze hontan historiak une egokia eskaintzen digula gure hizkuntzari buruzkoan zirt edo zart egiteko eta bizkor ibili beharra dugula egungo auke-ra aprobeztatzeko.

Besterik ez.